

BROJ POGINULIH STAROGRADANA U PRVOM SVJETSKOM RATU (1914. - 1918.)

U ovom članku se iznosi najnoviji broj i popis žrtava Prvog svjetskog rata iz Staroga Grada. Rad je nastao na temeljima dvaju prethodnih izvještaja, Petra Kuničića i Vinka Ruževića. Autor dopunjava popis zahvaljujući istraživanjima u Smotri Dalmatinskoj i Verlostlistama s mrežnih stranica Državnog arhiva u Beču. Navodi se konačan popis poginulih Starograđana, njih 28, s Rudinom i Selcima sveukupno 35.

Ključni pojmovi: Smotra Dalmatinska; Verlostliste; Petar Kuničić; Vinko Ružević; Prvi svjetski rat

U hrvatskoj historiografiji tematika sudjelovanja hrvatskih zemalja u Velikom ratu ili kako će ga se kasnije nazivati Prvi svjetski rat (1914.-1918.) bila je zanemarena. Razloga ima više. Država za koju su se Hrvati mahom borili, Austro-Ugarska Monarhija nestala je s okončanjem rata. Poslijeratne prilike bile su jako konfuzne u političkom smislu, a teške u gospodarskom. Novonastala država, Država Slovenaca, Hrvata i Srba, potom Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i naposljetku Kraljevina Jugoslavija nastala je na teritorijima propale monarhije i u potpunoj konfrontaciji s njom, tako da nije bilo niti pozitivno istraživati to područje. Tek s obilježavanjem stogodišnjice Velikog rata (2014.-2018.) u svijetu, Europi i kod nas ovo se povijesno razdoblje počinje intenzivnije valorizirati. Navedenom tematikom se na otoku Hvaru nitko nije znanstveno bavio. Obljetnica stogodišnjica početka Prvog svjetskog rata obilježena je samo izložbom koju je Muzej Staroga Grada organizirao povodom Noći muzeja u izložbenom prostoru. Tom prigodom je tiskana i knjižica.¹

¹ *Stari Grad u vrijeme Prvog svjetskog rata (1914.-1918.) - zapisi iz vremena, deplijan izložbe, Muzej Staroga Grada, 2014.*

Kroz lokalnu povijest ove tematike se dotaknuo učitelj, ravnatelj starogradske škole, lokalni povjesničar i književnik Petar Kuničić u svojoj prigodnoj knjižici *Spomenica starogradske Ženske pučke škole u Starom Gradu*. Tiskana je na 50-godišnjicu osnutka navedene škole. Kronološki donosi podatke za te četiri ratne godine vezane za učešće Staroga Grada u ratu, obilježavanje pokojih obljetnica, ali i pogibije pojedinih vojnika. Također se navodi pozadinska aktivnost sugrađana u ublažavanju patnji, pogotovo za ratne udovice i siročad. U vijesti za školsku godinu 1915./1916., vezano za misu zadušnicu za poginule vojnike, u fusnoti donosi imena poginulih Starograđana za 1915. godinu. Do sada nije bilo sigurno radi li se o poginulim Starograđanima do studenog te godine ili Petar Kuničić donosi ukupan broj poginulih. On u navedenoj fusnoti navodi poimence sve poginule i njihova zanimanja, sveukupno 22 žrtve.² Navodi i podatak kako je u gradu za sve poginule služena misa zadušnica, a pogrebnu povorku predvodio je učenik Potočnjak čiji je otac izgubio život za Carevinu.³

Još intrigantnije je da manja mjesta u odnosu na Stari Grad ipak komemoriraju ovaj Veliki rat podižući spomenike s imenima stradalih. Tako mjesto Dol donosi imena svojih žrtava na spomeniku u obliku topovske granate na mjesnom groblju koji su podigli 1941. godine. Mještani Vrbanja u blizini kapele sv. Josipa također donose popis svojih poginulih na spomeniku koji su podigli prigodom desete godišnjice završetka Velikog rata 1928. godine. I na kraju mještani Zastrazišća podižu također spomenik koji postavljaju na mjesnom groblju.

Tog se vremena u svom dnevniku prisjeća i slikar Juraj Plančić koji opisuje svoj odlazak „na stavnju“, tj. regrutaciju ili novačenje. Potanko opisuje odlazak brodom za Split, zatim u Metković, te željeznicom za Mostar i Herceg Novi. Opisuje kako je zbog novačenja dva mjeseca gladovao, što je uz njegovo krhko zdravlje doprinijelo tome da ga ipak ne pošalju dalje na bojišnicu nego ga otpuste kući. Opisuje kako tu sreću nisu imali njegov stric Ivan i prijatelji Vranjican i Stančić. Rastanak od sumještana bio je tužan.⁴ Spominje također svog prijatelja Nikolu (Nikšu) Plančića koji je 1916. regrutiran u vojsku, a 1918. umro u bolnici.⁵

Godine 2019. Vinko Ružević, pišući svoju knjigu *Stanovništvo Staroga Grada (sa Rudinom i Selcima)*, donosi jedno poglavlje o broju poginulih u Prvom svjetskom ratu. On navodi 24 žrtve iz Staroga Grada, 4 iz sela Rudina i 3 iz Sela-

² Petar Kuničić, *Spomenica Starogradske ženske pučke škole*, Sarajevo, 1925., 26.

³ Kuničić, *Spomenica*, 28.

⁴ *Dnevnik Jurja Plančića*, Centar za kulturu Staroga Grada, Stari Grad, 2002., 23-28.

⁵ *Dnevnik Jurja Plančića*, 12.

ca.⁶ Ružević u kratkom predgovoru poglavlja XII. „Poginuli u Prvom svjetskom ratu“, navodi kako njih nema u matičnim knjigama umrlih, što je i logično jer su oni pokopani na mjestima na kojima su i umrli - bojišnica, bolnica ili zarobljeništvo. Podatci su šturo navedeni tek u knjigama rođenih i to bez godine pogibije. Za pretpostaviti je da je i Petar Kuničić iz istih podataka izvukao popis svojih žrtava. Razlika u popisu poginulih u odnosu na Petra Kuničića su dvojica vojnika i to Josip Andrija Vranjican Stipanica i Vicko Paško Vranjican.

Proučavajući ovu temu, osim navedenih izvora, Petra Kuničića i Vinka Ruževića, prihvatio sam se proučavanja i službenih dokumenata vezanih za ovu tematiku. To je službeni list koji je izlazio u tada glavnom gradu pokrajine Dalmacije Zadru, *Smotra Dalmatinska* koja je od početka rata 1914. do listopada 1916. redovito donosila popise gubitaka.⁷ Takva praksa se kasnije ukinula jer je očito postala demoralizirajuća, i takvi popisi se prestaju objavljivati. Preostalo je istražiti *Verlustliste* Državnog arhiva u Beču i Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.⁸ U tražilici, pretraživač obilježi uneseni pojam vezan uz mjesto ili prezime. Tako sam pronašao još samo četiri nova imena koja se do sada nisu pojavljivala u nijednom popisu. Dakle, bilo je sveukupno 28 žrtava iz Staroga Grada, 4 iz Rudine i 3 iz Selaca. Razlika u mom popisu u odnosu na prethodnu dvojicu autora su Ivan Milovac, Jure Katuša, Luka Franetović i Josip Petar Plančić. Od njih 13 za koje sam našao podatke, četvorica su poginuli kao pripadnici 22. pukovnije, osmorica kao pripadnici 37. pukovnije dok je jedan bio mornar na brodu. 22. pukovnija je na početku sudjelovala na balkanskom bojištu, najviše na teritoriju Srbije, ali je već u svibnju 1915. premještena na talijansko bojište, na rijeku Soču i bojište u Južnom Tirolu.⁹ Jedino je osma bojna ove pukovnije sudjelovala na istočnom bojištu u Galiciji. Njene redove popunjavali su ljudi iz benkovačkog, sinjskog, imotskog, makarskog, metkovskog, ali i svih ostalih kotareva, kako priobalnih tako i otočkih, te je s pravom možemo nazvati i dalmatinskom pukovnijom. Novačeni su muškarci između 17. i 50. godine života. Kao mornar na brodu „Temes“ ranjen je, a onda vjerojatno od posljedica ranjavanja i umro Stjepan Dulčić iz Rudine. Ivan Milovac je umro od upale pluća u Brodu na Savi

⁶ Vinko Ružević, *Stanovništvo Staroga Grada (sa Rudinom i Selcima)*, Stari Grad, 2019., 385.

⁷ *Smotra Dalmatinska*, godišta 1914., 1915., 1916., izvještaji koji se odnose na broj ranjenih i poginulih.

⁸ <https://digi.landesbibliothek.at/viewer/resolver?urn=urn%3Anbn%3Aat%3AAT-OO-eLB-1723425>.

⁹ Tado Oršolić, *Dalmatinska pješачka pukovnija „Grof Lacy“ br. 22 u Prvom svjetskom ratu*, Zagreb-Zadar, 2019., 300.

22. listopada te je pokopan na tamošnjem vojnom groblju, u grob br. 130. I na kraju Imjat Tarbušković, za kojeg pretpostavljam da se radi o Antunu Mati Tarbuškoviću, ranjen je na početku rata prema izvještaju iz rujna 1914., dok ga među poginulima Ružević spominje 1916. godine.¹⁰ Ili se dotični oporavio pa vratio na bojišnicu ili se radi o naknadnom unosu poginulih, što je tada bio čest slučaj.

Za dvojicu poginulih imam dvojbu jesu li iz Staroga Grada ili su krivo upisani. Radi se o Juri Katuši za kojeg je u *Smotri Dalmatinskoj* od 29. rujna 1916. navedeno kako je rođen u Starom Gradu, dok se u *Verlustliste* navodi mjesto rođenja *Dalmatien, Lesina, Cittavecchia*. Dok je za Ivana Milovca u *Smotri Dalmatinskoj* od 23. prosinca 1914. navedeno da je rođen u Starom Gradu, ali ga u *Verlustlistama* ne nalazim. Niti jedno niti drugo prezime ne nalazim među prezimenima Starograđana kod Ruževića.

Smatram kako ovo nije konačan popis poginulih, već najnovije istraživanje, koje je uvijek moguće proširivati sukladno saznanjima od rodbine, memorije lokalne zajednice ili iz još ponekog neotkrivenog dokumenta. Ali tako je uvijek s popisima žrtvama.

POPIS POGINULIH:

STARI GRAD

Bervaldi, Vicko, pravnik (1891. - 1915.)

Bogdanić, Roko, zemljoradnik (1872. - 1917.)

Boman, Ivan, činovnik (1879. - 1915.)

Deletis, Toma, brijač (1884. - nepoznato)

Dulčić Šušak, Fabijan, zemljoradnik (1897. - 1917.)

Franetović, Luka, sin Luke, zemljoradnik (1856. - 1918.)

Franetović, Luka, sin Ivana (1895. - 1916.)

Fredotović, Nikola, bačvar (1882. - 1918.)

Katuša, Jure (1888. - 1916.)

Kovačević Bakuk, Juraj, učenik (1898. - 1918.)

Kovačević Bego, Nikola, pravnik (1897. - nepoznato)

Kovačević Mirić, Antun-Ivan, gostioničar (1896. - nepoznato)

Kovačević Borinić, Franjo, zemljoradnik (1898. - 1918.)

Ljubić, Ljubo, doktor prava (1889. - nepoznato)

Maroević Kostanić, Josip-Marin, zemljoradnik (1879. - 1918.)

Milovac, Ivan (1886. - 1914.)

¹⁰ Ružević, *Stanovništvo Staroga Grada*, 255.

Mulanović, Antun, radnik (1879. - 1916.)
Plančić, Josip-Petar (1884. - 1914.)
Plančić, Nikola, postolar (1898. - 1918.)
Potočnjak, Pavao, bačvar (1879. - 1915.)
Tarbušković, Mate, ribar (1895. - 1916.)
Tondini, Marin-Andrija, ribar (1898. - 1917.)
Vidović, Franjo-Antun, postolar (1882. - 1918.)
Vranjican, Antun, student (1897. - 1918.)
Vranjican Stipanica, Josip-Andrija (1893. - 1917.)
Vranjican Viskoša, Vicko, zemljoradnik (1896. - 1917.)
Vranjican, Vicko-Paško, drvodjelac (1893. - 1917.)
Vranjican, Vjerko (?)

RUDINA

Dulčić Jode, Stjepan, zemljoradnik (1891. - 1914.)
Šoljan, Jerko, zemljoradnik (1888. - 1915.)
Šoljan, Nikola-Stjepan, zemljoradnik (1889. - 1917.)
Podaci o četvrtom poginulom nisu pronađeni.

SELCA

Petrić, Dinko-Vicko, zemljoradnik (1900. - nepoznato)
Petrić, Kuzma, zemljoradnik (1892. - 1914.)
Petrić, Mate, zemljoradnik (1881. - nepoznato)

Vinko TARBUŠKOVIĆ
**THE NUMBER OF PEOPLE FROM TOWN OF STARI GRAD
WHO DIED IN WORLD WAR I (1914 - 1918)**

Summary

This paper presents the latest number and list of victims from town of Stari Grad during World War I. The paper was written based on two previous reports by Petar Kuničić and Vinko Ružević. The author supplements the list thanks to research in the Smotra Dalmatinska and Verlustliste from State Archive in Vienna website. The final list is stated of Stari Grad people who died, 28 of them, the total of 35 with Rudina and Selca.

Keywords: *Smotra Dalmatinska; Verlustliste; Petar Kuničić; Vinko Ružević; World War I*